

İMAM HATİP OKULLARI VE MAHMUD CELALEDDİN ÖKTEN

Mahmut Sami Ramazanoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi
Fen ve Sosyal Bilimler Programı 9/H Elif KÜÇÜKKÖMÜRLER

Giriş

Osmanlı devleti'nin tarih sahnesindeki rolü sona erdiğinde yıkılan sadece bir imparatorluk değildir. Geride, köklerinden koparılmış, can damarından kesilmiş bir nesil kalmıştır. Savaşlar kayıplar ve yıkıntılarla mücadelenin sürdüğü bu zamanda yeni bir nesil yetişmesi zor görünmektedir.¹ Ancak bu dönemde de umut kaynağı olan şahsiyetler yetişmiştir. İşte o şahsiyetlerden biri de Mahmud Celaleddin Ökten'dir. Hem Osmanlı hem Cumhuriyet dönemini görmüş, yaşamış, ömrü boyunca milleti ve dini için hizmet etmeye kendini adanmış olan Celaleddin Ökten, meşhur adıyla Celal Hoca, tarih hafızamıza İmam-Hatip okulları ile yerleşmiştir. Celal Hocamızın bu büyük hizmeti o dönemi şartlarında incelendiğinde önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Cumhuriyetin kurulması ile her alanda olduğu gibi eğitim alanında da inkılaplar yapıyordu. 1924'te Tevhid-i Tedrisat kanunu eğitim sistemi ve eğitim kurumları ile ilgili önemli değişiklikler getirdi. Bu değişiklikler ile Türkiye'de 1950'li yıllara kadar din eğitiminde büyük değişim ve buhranlar yaşandı. Çok partili siyasi hayatın başlaması ile halk ihtiyaç ve isteklerini ifade etme imkanı bulmuştu. Devlet-millet yakınlığının sağlandığı bu dönemde din eğitiminde olumlu gelişmeler de yaşandı. Bu makalede din eğitiminde önemli yeri olan İmam Hatip Okullarının kuruluşu ve bu süreçte gelişen olaylar incelenmiş, kurulmasında büyük emeği olan merhum Mahmud Celaleddin Ökten'in maarif alanına hizmetleri ve bugünün gençlerine bıraktığı İmam Hatip vizyonu anlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İmam Hatip, Din Eğitimi, Kuruluş, Cumhuriyet

1. Mahmud Celaleddin Ökten ve İmam Hatip Okulları

1.1 Ökten'in Hayatı ve Şahsiyeti

1882'de Trabzon'un Saçlıhoca Mahallesi'ndeki evlerinde dünyaya gelmiştir. Gürcüzadeler olarak bilinen bu ailenin babası ulemadan Salih Zihni Efendi ve dedesi ulemadan Ömer Fevzi efendidir. Annesi ise Akçaabatlı bir aileye mensup olan Hafız Güler hanımdır. Celaleddin henüz 4 yaşındayken babası Salih Efendi 24 yaşında bir tekne kazasında vefat etmiştir. Bilahare Celal Hoca bu hadiseyi anlatırken çok hüzünlü olmuştur.²

Gündüzleri mahalle mektebine devam eden Celaleddin bir yandan da annesi ile yaptığı hafızlıktan şöyle söz etmiştir: "Mushafı açıp bakmadan, anamın ağzından geceleri yatakta şifahi olarak okuyup okutmasıyla altı ayda hafız oldum." Kendisinin erken yaşta yaptığı bu hafızlığı nedeniyle küçük yaşlarda hafızlık yapmanın aleyhinde olmuştur.³

4 yaşında babasını, 10 yaşında annesini ve dedesini 15 yaşında da ninesini kaybedince kız kardeşiyle yalnız kalan Celal Hoca tüm zorluklara rağmen rüştiye ve idadiyi birincilikle bitirdi. Aynı zamanda medrese ilimlerinde de başarı göstermiş ve icazet almıştır. Böylece hem geleneksel hem de modern eğitim kurumlarını tanıma fırsatı bulmuştur.

Celal Hoca 15 yaşında iken Çarşılı Camiine bir ikinci vakti öncesinde gelir. Güzel sesli bir hafızın okuduğu ayetleri vecd ile dinlemiş ve 'Ya rabbi! bana bu kuranının manasını anlamayı ihsan

¹ Fatma Aydın Ataş, *Emin Işık ile Ropörtaj*. (www.youtube.com/watch?v=hPwKWvC5iFc) 01.08.19

² Fatma Aydın Ataş, *Meçhul Kahraman Celaleddin Ökten* belgeseli. 7.dk S. Ökten

³ *İki Devir Bir Muallim: Mahmud Celaleddin Ökten* Ahmet KOÇ, Hatice ÖZTÜRK Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Yıl 2015, Cilt 4, Sayı 7,

et bu kitabın dellalı olayım' diye dua etmiş, ve bir ömür bu duayı yaşamıştır. Bu yıllarda Çarşı Camii'nde imamlık yapmaya başlamıştır. Bu kadar genç yaşta imamlık yapması, ona yaşının üzerinde bir olgunluk vermiştir.⁴

Celal Hoca, Trabzon'daki tüm işleri bitince önünde birçok zorluğun olduğunu bilmesine rağmen ilim tahsili için İstanbul'a gitmeye karar verdi. Talebesi merhum Emin Işık'ın ifadesiyle çocukluğunda ebeveyn sevgisinden mahrum kalmış bu insan bütün sevgisini okumaya vermişti. İstanbul'da çok sıkıntı çekmiş, kaldığı hanın parasını ödemekte zorlanmış ve günde sadece 2 öğün yemek yediğini anlatmıştır. Bu imkansızlıklardan dolayı Trabzon'a geri dönmüş ve yaklaşık 10 ay sonra temelli olarak İstanbul'a yerleşmiştir. Daha sonra Darülmuallimini Aliyye'ye girmiş, burada 3 yıl eğitim gördükten sonra İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatına kayıt yaptırmıştır. II. Meşrutiyetin ilanı ile İstanbul'da düzenin bozulmasından rahatsız olmuş ve Manisa- Turgutlu'da 6 ay rüştiye muallimliği yaptıktan sonra İstanbul'a dönmüştür. Ayan Meclisi Reisi Mustafa Asım Efendi, Fetva Emni Muğlalı Ali Rıza Efendi ve Ali Fehmi Efendi gibi alimlerden edebiyat ve din ilimleri tahsil etmeye devam etmiştir.

Celal Hoca'nın üstünde etkisi olan kişilerden biri de Mehmet Akif Ersoy'du. Arapça eğitimindeki titizliği ile Mehmet Akif'in iltifatını kazanmıştı. Ayrıca Darülfünun'da felsefe derslerine giren, "Üstad-ı Azimüşşan'ım" dediği İsmail Hakkı İzmirli'nin görüşlerinden etkilendi.⁵

Müdür olarak atandığı İmam Hatip kurslarının yetersizliğini görmesi üzerine İmam Hatip liselerinin açılması için çalışmalara başladı. Maarif Vekili Tevfik İleri olmak üzere birçok yetkiliyle görüşmeler yaptı. Sonuçta İmam-Hatip okullarının açılması yönünde karar alındı ve Celâl hoca, 17 Ekim 1951 tarihinde öğretime başlayan İstanbul İmam-Hatip Okulunun ilk müdürü oldu.⁶

1956, 1959 ve 1960 yıllarında üç defa hacca gitti. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde iki yıl ilm-i tevhid ve kelâm derslerini okutan Celâl Hoca 21 Kasım 1961'de vefat etti, Edirnekapı (Sakızağacı) Şehitliği'ndeki aile kabristanına defnedildi.⁷

2.1.1 Muallim Şahsiyeti

Celâleddin Efendi 1911 yılında Dârülfünun Edebiyat Şubesi'den mezun olunca İstanbul Sultânîsi Arapça muallimliğine tayin edildi (29 Ocak 1912).⁸ İstanbul Sultanisi'nde ki meslektaşları "Biz de Arapça okutuyoruz fakat bu işi alelade bir vazife olarak yapıyoruz. Celal Hoca ise bu işi aşk ile yapıyor." demiştir. Onun mesleğindeki bu aşkı ileride önder bir şahsiyet olmasını sağlayan önemli hususlardandır. Daha sonra Darüşşafaka'da dersler vermiştir 1. Dünya Savaşına muallim olduğu için katılamamıştır. Mütareke yıllarında bir süre imamlık yapmış 1925'de Arapça öğretmeni olarak atandığı İmam Hatip okulunda Okul müdürünün de içinde bulunduğu 15 kişilik bir ekiple ortaokul düzeyindeki İmam Hatip mekteplerinin lise düzeyine çıkarılması için bir dilekçe hazırlamışlardı. Ancak bu dilekçe ile Celal Hoca'nın ve diğer 15 kişinin görevine, yazılan dilekçenin kanunlara aykırı olma iddiasıyla son verilmiştir.⁹ Suçsuz olduğu fark edilen Celal Hoca 2 ay sonra mesleğine geri döndü. Arapça dersleri kaldırılana kadar 3 yıl daha Arapça muallimliği yaptı. Ardından birçok okulda Edebiyat, Yurt bilgisi ve Felsefe dersleri verdi. 1 Ağustos 1947'de emekli oldu.

2.1.2 Cumhuriyetin Kuruluşundan İtibaren din eğitimi

Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu'nun 2. maddesine göre kanunun neşrinden on üç gün sonra Maarif Vekâleti'nin yayımladığı bir genelge ile bütün medreseler kapatılmıştır. Aynı kanunun 4. maddesi

⁴ Koç & Öztürk a.g.m

⁵ İsmail Karaçam. *Hatıralar* İstanbul 2009 sf. 143

⁶ TDV *Celal hoca mad.*

⁷ TDV *Celal hoca mad.*

⁸ TDV *Celal Hoca mad.*

⁹ Koç & Öztürk a.g.m.

gereğince yirmi dokuz merkezde ilkokula dayalı olarak dört yıllık İmam-Hatip mektepleri açılmış, bir tâlimatnâme ile bu okulların yönetimi ve öğretim şekli düzenlenmiş, okutulacak dersler şu şekilde belirlenmiştir: Kur'ân-ı Kerîm, gınâ (mûsiki), tefsir, hadis, ilm-i tevhîd, din dersleri, Arabî, hitabet ve irşad, ahlâk ve mâlûmât-ı vataniyye, Türkçe, Türk edebiyatı, tarih, coğrafya, hesap, hendese, hayvanat, nebâtat, rûhiyat, fizik ve kimya mâlûmatı, tabakat, hıfzıssıhha, yazı, terbiye-i bedeniyye.¹⁰

Ancak bu okullara iltifat zamanla azalmıştır. 1925'te okul sayısı 26'ya bir sonraki yıl 20'ye düşmüş, 1927'de İstanbul ve Kütahya'da birer tane olmak üzere iki okul kalmıştır.¹¹ Ertesi yıl ise bütün okullar kapanmıştır.

Okulların kapanmasında ki sebep talebin olmaması olarak belirtilmiştir. Ancak okulda okuyan öğrencilerden eğitime devam etmek isteyenlere fırsat verilmemesi, sorumlu makamların ilgisizliği, dini kadroların bir kısmını kapatılması, Şura-ı Devletin aldığı bir karar ile din görevlilerin memur kapsamından çıkarılması gibi nedenler okullara talebi azaltmıştır.¹²

Eşref Edip bu konuda şunları yazmaktadır: "...İlahiyat Fakültesi, lise mezunlarını alıyordu. Hâlbuki lise talebesi, İlahiyat Fakültesi derslerini kavrayabilmek şöyle dursun buradaki ilimlerin mebadisini (başlangıç seviyesini) bile görmemişti. Lise programları vaktiyle öbür fakülteadaki derslere göre düzenlenmişti. İlahiyat Fakültesi için liselere ders ilavesi kimsenin hatırından geçmemiştir. Esasen buna imkân da yoktu. İmam Hatip Mekteplerinin programı da hem imam ve hatip yetiştirecek, hem de İlahiyat Fakültesine mahrec olabilecek bir şekilde tanzim edilmesi icap ederdi..."¹³

Bir süre sonra ortaokul müfredatından din dersi tamamen çıkarılmıştır. Ayrıca Ankara Darülfünun İlahiyat Fakültesi kapatıldı.

İstanbul Dârülfünunu İlahiyat Fakültesi'nin de kapatılmasıyla, Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu'nun âmir hükmüne rağmen tarihinde ilk defa ülkede örgün din eğitim ve öğretimi tamamen kaldırılmıştır. Sadece Diyanet İşleri Reisliği'ne bağlı olarak Kur'an okumayı öğreten ve hâfiz yetiştiren dârülkurrâlar faaliyet göstermiş, fakat bu kurslardan 1932-1950 yılları arasında toplam 1750 kadar öğrenci diploma almıştır.¹⁴

Türkiye 1930'dan itibaren dini açıdan sancılı bir süreç yaşamaya başladı. 15-20 yıl içinde yetişen nesil -özellikle dini çevrelerden uzak yetişen gençler- büyük bir manevi buhran içindeydi. 1940'ların sonunda geldiğinde Aralık 1947'de toplanan CHP 7. kurultayında halkın cenazeleri defin işlemi yapacak din görevlilerinin bulunmaması ve ölü bedenlerin bazen günlerce açıkta kaldığı, halka namaz kıldırarak imam ve müezzinin bulunmadığı konuşuluyordu. Dinin; iyi yetişmemiş, hele o günün toplum şartlarına, ihtiyaçlarına göre eğitilmemiş, kendi kendine türeyen prototip din adamı eline düşmüş olması acil tedbirlerin alınmasını gerekli kılıyordu."¹⁵

İmam-Hatip Kursları

1949 yılında ortaokul mezunu, askerliğini yapmış kişilerin alındığı 10 ay süreli İmam Hatip kursları açılarak din görevlisi yetiştirme uygulaması başladı. 1949 sonuna kadar ancak 50 kişinin mezun olduğu bu kursların süresi daha sonra iki yıla çıkarıldı ve meslek okulu mezunlarının da kurslara girmesine imkân verildi.

10 ilde açılan bu kurslardan İstanbul'dakinin müdürü Celal Hoca olmuştur. O, ihtiyacın bu kurslarla karşılanamayacağına dair kanaatini şu sözlerle ifade etmiştir: "*Bu on aylık kursta talebelere ancak ezan okuması öğretilir, bu süre zarfında imam, müezzin yetişmez.*"¹⁶

¹⁰ TDV *İmam-Hatip Lisesi* mad.

¹¹ TDV *İmam-Hatip Lisesi* mad.

¹² TDV *İmam-Hatip Lisesi* mad.

¹³ İmam Hatip Okullarının Kuruluşu: Celal Hoca'lı Yıllar Prof. Dr. Ahmet Koç Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

¹⁴ TDV *İmam-Hatip Lisesi* mad.

¹⁵ Koç & Öztürk *a.g.m*, İsmet Parmaksızoğlu, Türkiye'de Din Eğitimi, Ankara, 1966, s. 28

¹⁶ Koç & Öztürk *a.g.m*

2.1.3 İmam-Hatip Liselerinin açılışı

Gördüğü bu eksiklik ve yetersizliklerin üzerine Celal Hoca geri durmamış halkın manevi damarlarını besleyecek nesiller yetiştirmek için kendi İmam-Hatip programını hazırlamaya başlamıştır. Celal Hoca yakınları ve dostları ile yaptığı istişareler sonucunda hazırlanan programı Milli Eğitim Bakanlığına sundu.

Burada başlayan süreci Ali Ulvi Kurucu Celal hocadan dinlediği kadarıyla şöyle anlatıyor;

“(…) Celal Hocamızın Ankara'da Tâlim Terbiye Kurulu'ndan İmam hatip Okullarının açılmasına dair izin alışının, Hoca'nın ağzından dinleyip de bugün hatırlayabildiğim hikâyesi”

“Memleketimizde 1940'lı yıllarda, halkın ağzında dolaşan bir söz vardı: „Cenazelerimizi yıkayacak imam kalmayacak!“ Bu söylentide doğruluk payı vardı. Bazı köylerde imam olmadığı ve ölenlerin yıkayıp gömülmesi için yakın köylerden imam gelmesinin beklendiği bilinen bir şeydi. Zaman geçtikçe, bu halin daha kötüleşeceği de belli idi. Hâlbuki asıl tehlike bu değildi. Cenazenin üzerine bir tenek su atarsın yahut bir havuza, bir göle batırırsın yıkarsın. Avam: „Cenazemizi yıkayacak hoca kalmadı.“ der; hocalığı, cenaze namazından ibaret bilir. Fakat asıl tehlike şu idi ki: Millettin imanını yıkayacak, ruhunu yıkayacak, aklını yıkayacak hoca kalmamıştı; kalmayacaktı... Memleketin imanını yıkayan, koruyan, Mustafa Sabri Efendiler, Hamdi Efendiler, Naim Beyler, Akif Beyler, Ferid Beyler, İzmirli İsmail Hakkı Beyler gitmişti. Memleketin imanı gidiyordu. Memleket, sade cehaletin değil, küfrün istilâsına giriyor; küfrün silindiri altında eziliyor, eriyordu Ne yapıp edip, küfrün kalesinde bir delik açmak için, bir İmam Hatip Okulunun açılmasına arkadaşlarla karar verdik. Elimde baston, rahatsız halimle trene bindim Ankara'ya gittim. O günün Maarif Vekili olan Tevfik İleri merhum, talebelerimden idi. Beni unutmamıştı. (...)”¹⁷

Tevfik İleri, Celal Hocaya çok hürmetkar davranmış ilminden istifade etmeye çalışmıştır.¹⁸

İmam Hatip Programının görüşmeleri sırasında eğitim süresinin yedi yıl olması ve Arapça derslerinin varlığı en çok tartışılan konular olmuştur. Müzakerelerin ardından Tevfik İleri'nin kararı ile program kabul edildi. Ve konunun ayrıntılarının görüşülmesi için bir komisyon kurulmasına karar verilmiştir.¹⁹ Komisyon, Talim Terbiye Kurulu ile Diyanet İşleri Başkanlığı üyelerinden oluşturulmuştur. Talim Terbiye Kurulu üyeleri Arapça ve Kuran derslerinin transkripsiyonlu olmasını aksi halde inkılâplara aykırı olacağını ifade etmişlerdir.²⁰ Yine aynı kurulun bazı üyeleri İlm-i Kelam'ı ilk defa duyduğunu, Siyer'in ne demek olduğunu bilmediklerini ifade etmişlerdir.²¹ Diyanet İşleri Başkanlığı üyeleri de programdaki Felsefe grubu dersleri ile diğer tecrübi ilimlerin çıkarılmasını teklif etmişlerdir. Celal Hoca sonraki zamanlarda çevresindekilere, bu durumlara çok üzüldüğünü ve komisyonda bulunan Talim Terbiye Kurulu ve Diyanet temsilcilerini ikna etmek için çok uğraştığını anlatmıştır.²²

Celal Hoca'nın komisyona yaptığı konuşmalardan kısa bir bölüm şöyledir: “*Asrımızın ilmi anlayışında artık toplum bireyleri ilimsiz din, dinsiz ilim olmayacağı kanaatine varmışlardır. Ama bu seviyeye, önce kendine hitap edecek, her iki yönü bilen, halkın sosyal ve kültürel seviyesine göre hatt-ı*

¹⁷ *Üstad Ali Ulvi Kurucu Hatıralar*. M. Ertuğrul Düzdağ C:4 İstanbul Temmuz 2014. Sf. 211-212

¹⁸ Nedim Urhan (Hocanın talebesi) *Mahmud Celaleddin Ökten Tanıtım Filmi* (<https://www.youtube.com/watch?v=h8RI8TwZ2hY>)

¹⁹ Koç ve Öztürk. a.g.m

²⁰ *İmam Hatip Okullarının Kuruluşu: Celal Hoca'lı Yıllar* Prof. Dr. Ahmet Koç

²¹ Koç ve Öztürk a.g.m

²² Orhan Okay(Celal Hoca'nın talebesi), “*Mahmud Celaleddin Ökten*” Konulu Görüşme, İstanbul, 06.06.2014, Koç ve Öztürk a.g.m

*harekâtını ayarlayabilen din adamlarıyla ulaşılabilir. Tek taraflı bir hareket tarzını benimseyen bir zihniyete sahip din adamı tipi, toplum problemlerini çözmekten çok, kendisi problem olur.”*²³

Celal Hoca devamını şöyle anlatıyor;

Ankara'da bir otelde kaldım. Günler geçiyor, Tevfik İleri'nin verdiği emirler, Tâlim Terbiye Daire'sinden bir türlü çıkmıyor. Bekle bekle bir ses yok. Tevfik İleri'nin talebem olması, gelin demesi, bana güç vermişti. Fakat işin bu kadar zor olacağı, Masonların, Dönmelerin bakanı dahi dinlemeyecekleri hesapta yoktu. Bir ay uzayacağını ise hiç beklemiyordum. (...) Müdür: Parlamento'dan bir kanun çıkması lâzım. Biz böyle bir izin veremeyiz" diyor, direniyordu. Müdür olacak adam, sarı bir herif. Yılan gibi bakışları var. Beni çok soğuk karşılıyor. Diyebilse, bana: „Hoca defol git!“ diyecek. Demedi ama bakışları öyle. (...) Bir ay Ankara'da süründüm. Çamaşırım kalmadı. Param bitti. Akşamları, otelden aldığım çayla, odamda ekmeği çaya batırıp yemek zorunda kaldım. Artık uykularım kaçırıyordu. Hatta bir gece kaşınmaya başladım. „Eyvah, bitlendim mi acaba?“ diye korktum, gözlüğümü takıp bakındım. Çünkü temiz çamaşır kalmamıştı. (...)

Vallahi Ali Ulvi Bey, bir ay içinde kimseye söylemedim: Oturup beklerken, bacağımın altına mendil koyuyordum. Prostatım var, kaçırıyorum. „Abdeste gideceğim.“ de diyemiyorum ki; „Ulan, abdestini tutamayan adamın, burada ne işi var.“ derler mi diye. Nihayet bir gün, artık çok sıkıldım, rahatsızlandım. Sarı adam, gittiğimde artık yüzüme bile bakmaz olmuştu. Bastonuma dayandım: „Buradan doğru trene gideyim.“ diye kalktım. Yalnız Tevfik İleri Bey'e bir daha uğrayayım, hem vedâ edeyim dedim. Tevfik Bey, o kırgın halimi gördü; rengimi beğenmedi: „Hocam, siz rahatsızsınız.“ „Tevfik Bey, ben gidiyorum.“ dedim. Üzüldü, düşündü: „Hocam iyi sabretmişsiniz. Son bir çare olarak, meseleyi Adnan Bey'e açalım.“ dedi. Birlikte Adnan Menderes Bey'e, başvekâlete gittik. Vaziyeti anlattık. (...)²⁴

Bunun üzerine Adnan Menderes Talim Terbiye Kuruluna bir baskın düzenleyerek emri bizzat kendisi verir.

“Merhum Adnan Menderes'in bu kararlı tavrı karşısında, artık Tâlim Terbiye Dairesi Başkanlığı'nın söyleyecek sözü kalmadı. Bizim vekâletten bir şey istediğimiz de yok. Binayı bulacağız, kirası, bakımı; idareciler, öğretmenler, hademe vs. maaşları, hepsi bize ait olacak.

Tevfik Bey de sormuştu: „Hocam nereye açacaksınız? Kimler okutacak?“

„Siz hele bize bir izni verin; Allah'ın lütf-u keremi ile onlar bulunur.“ O gün, benim için bayram oldu. İstanbul'dan telgraf çekip sorarlar: „Ne zaman geleceksin?“ „Geldim, geliyorum.“ derken, neyse müjdeyle döndüm. O gün, muvafakat emrini alıp da Başvekâletten otele gelirken, nasıl çıldırmadım, nasıl aklımı kaybetmedim, diye hâlâ şaşarım. Ne evlendiğim gün, ne de icazet aldığım zaman böyle sevindim. O gün bu kadar sevinmişim! Bu dereceden fazla, bunu bastıran bir sevinci, ancak Beytullah'ı gördüğüm zaman hissettim. Artık hemen Başvekâlet'e Adnan Bey'e teşekkür ettim...Yâhu geçen günler, nasıl unutuluyor; bunları bilmek lâzım... Tarih bunun için, ibret almak için lâzımdır.”²⁵

Bu açılış ile ilgili Nedim Urhan şöyle diyor; Demokrat Parti'nin (devlet kurumlarında) altyapısı tam oturmamıştı. Tevfik İleri, hocanın hürmetine o birikimine güvenmeseydi İmam Hatip okulları açılmazdı.²⁶

²³ İsmail Karaçam, *Hatıralar*. İstanbul 2009 sf.142

²⁴ Düzdağ *age*. C.4 İstanbul. Temmuz 2014, ss.212-214

²⁵ Düzdağ *age*. C.4 İstanbul. Temmuz 2014, ss.212-216

²⁶ Nedim Urhan(<http://www.anadolugenclik.com.tr/nedim-urhan-hocaefendi-45>)

Nihayet İmam hatip okulları Celal Hoca'nın öncülüğünde 13 Ekim 1951 tarihinde 601 nolu Müdürler komisyonu kararı ile açıldı. Özel okullar müdürlüğüne bağlı "İmam Hatip Okulları Projesi" 17 Ekim 1951'de Tefvik İleri tarafından onaylandı ve yürürlüğe girdi. Adana, Ankara, Isparta, İstanbul, Kayseri, Konya ve Maraş olmak üzere yedi ilde açılarak öğretime başladı.

Öğrencilerin barınması vb. harcamalar için tahsisat ayrılmadığından 70 yaşında emekli bir öğretmen olan Celal Hoca kendisi bina aramak durumunda kaldı. Öğrencilerin barınma ihtiyacı için İlim Yayma Cemiyeti ile işbirliği yapılmıştır.²⁷ O dönemde daha çok cami ve mescitlerin bakım ve onarımları ile ilgilenen²⁸ İlim Yayma Cemiyeti üyelerine Celal Hoca talebe yetiştirmek için de çabalamak gerektiğini, imamların biraz tarih biraz coğrafya bilmesi gerektiğini böylece üniversite talebelerini de etkileyebileceklerini izah etmiştir.²⁹ Halkın fedakar katkıları ve sivil toplum kuruluşlarının katkıları ile okul masrafları karşılanmaya çalışıldı. Celal Hoca okulların açılması ile başlayan iki yıl sürecek İstanbul İmam Hatip Okulu müdürlüğüne getirildi.

Maddi yetersizliklerden dolayı bir süre okula hademe tutulamamıştı. 280 öğrenci ve öğretmenlerin kullandığı okulun temizliğinin büyük kısmını Celal Hoca üstlenmiştir. Bu kısmı kendisi şöyle anlatıyor;

*"Talebeler gözümüzün nuru, dinimizin yarınki hadimleri. Onların izzet-i nefsinin kıramam! Haysiyet duygularını zedeleyemem! İnkisar-ı hayale uğratamam! Halet-i rûhiyelerini altüst edemem! Çünkü talebelerime bu yaşta, bu çağda böyle bir iş yaptırırsam onların izzet-i nefsiyle oynamış olur, cemiyete ve insanlara karşı küskün ve kargın yetişmelerine sebebiyet vermiş olurum. Bunu yapamam! Esasen bu gibi işler insan tabiatına giran gelir. Kendi nefsimin hoşlanmadığı bu işi talebelerime yaptıramazdım. Nihayet iş başa düştü. Bu sebeple mektebin helâlarını ve musluklarını günlerce bu mektebin müdürü olan bu fakir temizlemiştir."*³⁰

Celal Hoca'nın İmam Hatip Okulları hakkındaki söylediklerinden bazılarını zikrederim; "İmam Hatiplerde şer"i ilimlerin yer alması ilerlemeye engel değil tam aksine ilerlemeyi teşvik etmektedir." Bu okulların kuruluş amacıyla ilgili şunları söylüyor; "Modern ilimlerle mücehhez, asrın ihtiyaçlarını müdrik, şarkı ve garbı iyi bilen tavizsiz fakat müsamahakâr, münevver din adamı yetiştirmek."

Celal Hoca 2 yıl müdürlük yaptıktan sonra transkripsiyonlu ders okutulması talebini reddetmesi üzerine görevden alındı. Kendisinden sonra okulda olan değişikliklerden rahatsızlık duyarak bir *ıslah raporu* hazırladı ve bakanlığa sundu. Vefatına altı yıl kala, Soğanağa Camii'nde vermeye başladığı İhya-ı Ulum-uddin dersleri 1961'deki vefatına kadar devam etmiştir. Kalp muayenesi için gittiği doktordan: "On sekiz yaşındaki gibi bir kalbiniz var, bu kalple yüz elli sene yaşarsınız" sözünü hem evde hem de sınıfta anlatmıştır. Konunun geçtiği Pazartesi günü dersten çıkarken, bir sonraki derste kaldıkları yerden devam etmeyi ümit ederek talebelerinden ayrılmıştır. Ancak ertesi gün 1961 yılının 21 Kasım Salı günü çalışma masasında o ders için hazırlanırken vefat etmiştir. Kızı Ayşe Hümeysra hanım "vefat ettiğinde kitabı açık kaldı"³¹ demiştir. Vasiyeti üzerine vefatından iki gün sonra Edirnekapı'ya defnedilmiştir.

²⁷ Mahir İz, *Yılların İzi*, İstanbul, 1990, s. 337

²⁸ Ayşe Hümeysra Ökten ile Medine'de Bir Gün. Yasemin Kapusuz. 31.08.2020 (<https://www.dunyabizim.com/m/portre/ayse-humeyra-okten-ile-medinede-bir-gun-h26015.html>)

²⁹ Kapusuz. a.g.y., *Trt Avaz Ayşe Hümeysra Ökten Belgeseli*

³⁰ İsmail Hakkı Hocaoğlu, *Tohum Dergisi*, 1 Şubat 1960.

³¹ Trt Avaz *Ayşe Hümeysra Ökten Belgeseli*

Sonuç

Pek çok zorlu süreçlerden başarıyla geçerek açılan İmam Hatip okulları cehalet ve küfrün karanlığına düşmek üzere olan bir milletin köklerine yeniden bağlanmasında büyük rol oynadı. Bu okulların sayısı gitgide artarak daha çok insanın vatana hizmet için yetişmesine vesile oldu. Siyasetçilerden akademisyenlere, iş adamlarından hukukçulara, doktorlara kadar geniş bir alanda imam hatip mezunu insanlar hizmet verdi. Kuruluşundan bugüne kadar engellerle, provokasyonlarla karşı karşıya kalsa da İmam hatip okulları vizyonunu korumaya devam etti. Celal Hoca İmam Hatip Okullarını Türk eğitim sistemine dahil etme de bayraklaşmış biriydi. Celal Hocamız büyük bir maharetle medreseli modern çatışmasına en güzel ve dini reçeteyi sunmuş. akli melekesi yerinde olan fitratı sağlam, vatan ve millet sevgisi taşıyan her kişinin kabule mecbur olduğu böyle bir realite ile devlet sorumlularını ikna etmiş büyük bir dava adamıdır.³² Günümüzde eğitim veren İmam Hatip okullarının vizyonu ve misyonu Celeleddin Hocanın vizyon ve misyonu, eğitim ve ilim aşkı olmalıdır. Geçmişini iyi bilen, gelenek ile gelecek arasında bağ kuran fertler yetiştirmek hem Celal Hoca ve imam hatiplerin açılmasına vesile olan tüm şahsiyetlere hem de fedakar ve vefakar milletimize karşı İmam-Hatip okullarının bir sorumluluğudur.

³² İsmail Karaçam, *Hatıralar*. İstanbul 2009 sf. 142

KAYNAKÇA

Aydın Ataş, Fatma, *Emin Işık ile Ropörtaj*. (www.youtube.com/watch?v=hPwKWvC5iFc)
Yayınlanma tarihi: 01.08.19 Erişim tarihi: 12.10.2020

Aydın Ataş, Fatma, *Meçhul Kahraman Celaleddin Ökten belgeseli*.
(https://www.youtube.com/watch?v=19XcOVoggZE)
Yayınlanma tarihi: 07.05.2020 Erişim tarihi: 12.10.2020

Ayhan, Halis, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi İmam-Hatip Lisesi mad. C.22 ss 191-193*

Çıtlak Uzuner, Reyhan, *Trt Avaz Ayşe Hümeysra Ökten Belgeseli*
(https://www.youtube.com/watch?v=1IKkwwJHETc) Yayınlanma tarihi: 10.02.2019
Erişim tarihi: 15.10.2020

Düzdağ, M. Ertuğrul, *Üstad Ali Ulvi Kurucu-Hatıralar*, C:4 İstanbul Temmuz 2014, Kaynak Yayınları

Emin, Mehmet *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, Celal Hoca mad. C.7 ss. 241-242*

İz, Mahir, *Yılların İzi*, İstanbul, 1975, İrfan Yayınevi

Kapusuz, Yasemin, *Ayşe Hümeysra Ökten İle Medine'de Bir Gün*
(https://www.dunyabizim.com/m/portre/ayse-humeyra-okten-ile-medinede-bir-gun-h26015.html) 31.08.2020

Karaçam, İsmail, *Hatıralar*. İstanbul 2009, Çamlıca Yayınevi

Koç, Ahmet, *İmam Hatip Okullarının Kuruluşu: Celal Hoca'lı Yıllar*, Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, ss. 33-41, 2015

Koç A., H. Öztürk, *İki Devir Bir Muallim: Mahmud Celaleddin Ökten* Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Yıl 2015, Cilt 4 , Sayı 7, sayfalar: 7-64

Okay, Orhan, (Celal Hoca'nın talebesi), *"Mahmud Celaleddin Ökten" Konulu Görüşme*, İstanbul, 06.06.2014

Urhan, Nedim, *Mahmud Celaleddin Ökten Tanıtım Filmi*
(https://www.youtube.com/watch?v=h8R18TwZ2hY) Yayınlanma tarihi: 02.01.2017
Erişim tarihi: 15.10.2020